

Ad vocem: Štefan Krčméry

Milan Pokorný (Praha – České Budějovice)

Jozef Tatár: *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Banská Bystrica: Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela – Belianum, 2015. 105 s. ISBN 978-80-557-0949-9.

Osobnost Štefana Krčméryho zůstávala poměrně dlouhou dobu spjata i pro značnou část odborné obce převážně s literární vědou. Další valéry jeho kreativní osobnosti zůstávaly ve stínu výsledků jeho odborné práce. Teprve v posledních letech dostává širší veřejnost příležitost uvědomit si i na konkrétním příkladu jeho osobnosti, že intelektuální dispozice se často projevují jak schopnostmi analyticko-systématickými, nezbytnými pro práci vědeckou, tak kreativitou, fantazií a básnickou obrazností, podmínkou a východiskem činnosti umělecké. Takových příkladů zná slovenský i český literární život řadu, připomeňme jen například F. X. Šaldu, Vladimíra Macuru, Stanislava Rakúse či Márii Bátorovou. Jelikož posláním vědecké práce je snažit se o co nejkompaktnější poznání studovaných jevů, pak se nabízí otázka po příčinách toho, že osobnost Štefana Krčméryho, vpravdě renesančně rozkročená mezi uměleckou, publicistickou, organizační a exaktně odbornou činnost, dosud nebyla odpovídajícím způsobem zhodnocena. Pravda, leccos bylo na tomto poli v poslední době vykonáno, připomeňme například práci Anny Zelenkové *Slovenská prozódia a verzifikácia v rukopise Štefana Krčméryho* (2006) a její edice Krčméryho prozaických a esejistických prací *Veci na dne duše* (2012). Nicméně syntetické zhodnocení Krčméryho umělecké tvorby – až na biograficko-bibliografickou práci Augustína Maťovčika *Slovo čisté* (1979) – literárněvědná slovakistika dosud postrádala. Příčiny této absence mohou mj. spočívat v tradici přijímání Štefana Krčméryho dominantně jako výjimečné odborné autority, případně v respektu k šíři jeho odborných, uměleckých, politických, organizačních a osvětových aktivit, a pokud již bylo přihlédnuto k jeho literární činnosti, pro-

blematizovala její výzkum a komplexní zhodnocení autorova oscilace mezi literárně-estetickými kritérii charakteristickými pro období před první světovou válkou a pro zcela jiné ideově estetické koncepty v období meziválečném. Tak shrnuje možné příčiny jisté dosavadní rezervovanosti vůči analýze Krčméryho literární tvorby Jozef Tatár, jenž si vytkl za cíl přispět k překlenutí tohoto nedostatku v monografii *Umelecký profil Štefana Krčméryho*. Autora k jeho rozhodnutí přivedlo přesvědčení o potřebě „nového čtení“ Krčméryho a činí tak veden snahou přiblížit se hermeneutickému ideálu pochopení autorova tvůrčího záměru i charakterizovat jeho tvůrčí typ v dotyku horizontu díla (biografických daností v dobovém historicko-společenském kontextu, jehož součástí je stejně tak estetický kánon jako kulturní sociologie) a vertikálních sond do struktury díla ve všech rovinách kreace a recepcie textu – od poetologických vrstev až po úroveň tematickou a sémantickou.

Jozef Tatár vymezuje autorský typ Krčméryho na základě analyticko-interpretací práce a zároveň při vědomí autorské osobnostní interakce se specifickými historickými podmínkami. Dochází tak k vymezení (periodizaci) a bližšímu prozkoumání základních etap Krčméryho tvůrčího vývoje. Podtitul úvodní kapitoly *Ad vocem Štefan Krčméry – Poznámky k biograficko-bibliografickému profilu* – je možná až příliš skromný, neboť i při vědomí limitovaného rozsahu představuje nikoli torzovité postřehy, ale ucelený, vnitřně strukturovaný monografický přehled Krčméryho uměleckých aktivit od juvenilí z přelomu nultých a desátých let 20. století až po cenné studie lidské psychiky v závěrečné etapě, v níž se záblesky jedinečného básnického talentu zjevují už jen díky občasným stavům „rozjasňování v duši“.

Tatár využívá pro svou charakteristiku Krčméryho uměleckého typu autorova vlastní slova o „dvou duších v jedné hrudi“, což mu pomáhá podle potřeby vytvářet model binární opozice, anebo naopak vnitřně propojené oscilace mezi tradicí a modernou, vztahem k Bohu a ateismem, potřebou sloužit národní věci a ryze subjektivním pólem básnické kreativity. Toto vědomí vnitřních protikladů, ústící do stále intenzivnější tenze, je trvale přítomnou konstantou, postupně vyúsťující v temný stín závěru Krčméryho života, poznamenaného duševní chorobou. Příčiny neblahých duševních obtíží spatřuje autor monografie mj. ve stupňujícím se neřešitelném rozporu Krčméryho přesvědčení o povinnosti závazku intelektuála vůči hodnotám, jež přesahují subjektivní obzor individua, na jedné straně a sebevědomí umělce jako demiurga s odpovědností pouze vůči vlastnímu svědomí.

Zvolená metoda je dobře patrná v interpretační analýze Krčméryho poezie, jež míří k postižení literárně-estetických, sémantických, genetických i typologických charakteristik. Ale princip rozporu, césury, konfliktu je přítomný stejně tak ve výkladu Krčméryho pojetí historismu jako tematizovaného vědomí slovenské národní kontinuity. Ve sporech o toto pojetí byl neprávem řazen k tradicionalistům, byť jeho motivace vycházela z jiných metodologických zdrojů. Vztah k tradici promýšlel jako podmínku slovenského „evropanství“, tedy jako jeden

z komplementárních parametrů slovenského duchovního prostoru, což bylo dalším zdrojem napětí i mezi ním a jistou částí tradičně orientované slovenské inteligence. A mohli bychom plynule navázat např. při pohledu na Krčméryho hodnocení československé, resp. slovanské otázky, kdy byl z jedné strany pro slovenské národovce příliš „pražský“, ale pro mnohé české slovakofily byl tím, kdo se vymezuje vůči myšlence politického čechoslovakismu, nezřídka jimi personifikované v osobách Masaryka či Pekaře. Jozef Tatár však uvádí konkrétní příklady Krčméryho činů, jež mají v dobových sporech o slovenskost, československost, slovanskost a evropskost jednoznačně harmonizující efekt.

Vzhledem k prostorovému limitu (cca 100 stran textu) byla řada problémů souvisejících s Krčméryho životem a dílem spíše jen pojmenována bez toho, aby se jim dostalo odpovídající pozornosti. Ale to nic nemění na konstatování, že Jozef Tatár vykonal nezbytnou průkopnickou práci, v níž bude možno pokračovat minuciózními studii jednotlivých aspektů Krčméryho tvorby, publicistiky, esejistiky. Funkční aplikací výše zmíněných východisek se mu podařilo postihnout určující rysy tvůrčí osobnosti, jež zanechala hlubokou stopu v slovenské i české literární, publicistické, společenské a politické krajině první poloviny minulého století.

E-mail: m.pokorny@pf.jcu.cz